

CRKVENI POKRETI U SVJETLU DUHOVNOG RAZLUČIVANJA

Jakov MAMIĆ, Zagreb – Jesús CASTELLANO, Rim

Sažetak

Crkveni pokreti danas predstavljaju najživotniji i najvaljaniji duhovni pluralizam u Crkvi. Kako velikim dijelom pripadaju laičkom dijelu Crkve,¹ zaključujemo da je na razini laikata u pretkoncilskom i neposrednom poslijekoncilskom vremenu duhovnost bila živa, a Duh djelotvoran. Za teologiju općenito i za pastoralnu praksu posebno predstavljaju nezaobilaznu i novu stvarnost. Velikim su se dijelom potvrdili svježinom poruke i životnošću navještaja, trijeznim i povjerljivim prijanjanjem uz evanđelje i vjernošću egzistenciji, svojim cjelokupnim dinamizmom i određenom disciplinom. Osim što novi pokreti uspostavljaju nove oblike života ili različite oblike duhovnosti, oni donose novu osjetljivost i rađaju nova događanja, unose nove teme koje služe sustavnom promišljanju duhovnosti na njezinim bitnim područjima: na području Crkve, svijeta, svetosti, molitve, apostolata, zahvata Duha Svetoga, mjesta kršćanskog iskustva itd. Dodir s njima ima različite učinke: od simpatije do razine informacije, od povremenog sudjelovanja do punog prihvata.

Ključne riječi: crkveni pokreti, kriteriji razlučivanja, duhovnost, pastoral.

¹ Pokreti se kreću uglavnom na razini laikata, iako im ventilator radi i među svećenicima i redovnicima. Ne zamjenjuju druge crkvene kategorije, kao što su životni staleži i škole duhovnosti. Ali zacijelo ih dodiruju. Netko se pitao: »Grupe protiv škola?«, navodi M. KOPP u: *Geist und Leben*, 54 (1981.), 291. Prihvatljiv opis »pokreta« daje M. Tigges: »Oznaka pokreti upućuje na to da se ove skupine već u njihovim strukturama neznatno razlikuju od postojećih crkvenih zajednica. Razgraničenje od drugih skupina nije uvijek lako. Oni se razlikuju od klasičnih redova i suvremenih redovničkih ustanova po tome što se ne temelje na tako radikalnoj životnoj odluci koja je – kao u redovnim zajednicama – povezana s doživotnim zavjetima i što s te strane imaju manje institucionalne i propisane elemente. Približuju se dobrim dijelom sekularnim institutima koji su službeno osnovani nakon Drugog svjetskog rata u katoličkoj Crkvi, ali nemaju tako čvrsto iscrtani životni oblik kao oni. Riječ 'pokreti' prikladna je budući da dobro naznačuje fleksibilni oblik zajednice: oni su jače strukturirani i više obvezuju nego spontane skupine, ali ne tako obvezujući kao asocijacije, udruženja ili udruge ...« M. TIGGES, *Nove duhovne zajednice i pokreti. Upiti o pozivu i poslanju Crkve danas*, 1998., u: http://zupa-svkriz.hr/duhovnost/razno/duhovni_pokreti.htm (20. I. 2008.).

Uvod

Crkvena prosudba-raspoznavanje duhovnih ili crkvenih pokreta ima iznimnu važnost za Crkvu u cjelini, za pastoralnog *djelatnika*² kao neposrednog nositelja pastoralne odgovornosti i za *samu osobu ili duhovni pokret* kao takav. Naime, na razini Crkve uglavnom se ne može ništa prihvatiti niti promicati što nije crkveno raspoznato/prosušeno, a prosušiti znači snagom Duha Svetoga proniknuti u sadržaj i u plodove određenog duhovnog/crkvenog gibanja, te uočiti njegove vrijednosti i limite.

Naš zadatak u ovom proučavanju nije ulaziti u pojedinačnost duhovnih pokreta, a u životu Crkve to pripada konkretnom crkvenom službeniku ovlaštenom od Crkve za to poslanje. Ovdje se, dakle, ne bavimo proučavanjem naravi i vrstâ tih pokreta kao ni *darom raspoznavanja/prosuđivanja*, koji Pavao VI. nazva »karizmom svih karizmi«. Govorimo o *kriterijima* raspoznavanja ili prosušivanja s ciljem da ponudimo svećenicima i pastoralnim djelatnicima pokazatelje koji će im pomoći steći onoliko znanja koliko je potrebno za vedru suradnju s nositeljima određenih karizmi ili, možda, za izvjesnu količinu opreza.

1. Izazov nastanka i neodgodiva potreba proučavanja

Unutar duhovnosti nijedno područje nije doživjelo tako nagao i žuran rasplet kao što ga je doživjelo područje crkvenih pokreta: *stvaranje kriterija crkvenosti*, tj. duhovnog raspoznavanja (razlučivanja) istih. Ovaj napor ima svoje *teološko, duhovno i pravno* značenje. Naime, da bismo razumjeli nova iskustva, potrebno ih je raspoznati, razlučiti, prosušiti.³ To je neophodno i za njihovu pastoralnu primjenjivost, jer bitno je moći *čuti i prepoznati* zahvate Duha u svi-

² Ovdje rado upućujem na vrlo trijeznu, sadržajno i metodološki uspješnu katehezu koju je 1989. godine Bono ŠAGI ponudio zagrebačkim katehetama na temu »Karizmatična stvarnost Crkve«. Među kriterijima naš autor navodi sljedeće: vjera u Krista, služba zajedništva, nesebičnost i prevladavanje egoizma, objedinjavanje zajednice, izgradnja zajednice i u vertikalu i u horizontalu. Autor još napominje: »Ako jedna od tih dimenzija nedostaje, ne radi se o pravoj karizmi. Potreban je koordinator koji će objedinjavati karizme. Redovito je to papa, biskup, župnik, svećenik ...«. B. ŠAGI, *Kristova Crkva*, II, Kateheza br. 12, Zagreb, 1989.

³ Zbog povijesno-analitičkog pristupa ovoj problematici, a u svrhu kvalitetnije informacije, mogu se konzultirati i sljedeća dva članka na hrvatskom jeziku: J. MAMIĆ, Duhovski pokreti u Crkvi, u: *Bogoslovska smotra*, 59 (1989.) 1-2, 147-165 u kojemu je donesen sustavni prikaz svih crkvenih pokreta na području Crkve u Hrvata s naznakama kriterija vrjednovanja; vrlo bogat prikaz »karizmatiskog« i karizmatiskih zajednica u nas vidi u: J. MAMIĆ, Karizmatiska katolička obnova – obnova u Duhu, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 130 (2002.) 5, 257-296. Na str. 262-268 se, uz povijesni prikaz »karizmatiske obnove«, nastoji prikazati stav episkopata kao i predložiti putove raspleta u odnosu na ovu stvarnost.

jetu i u Crkvi putem tih darovanih (karizmatiskih) prisutnosti. Jednostavno, duhovno raspoznavanje (razlučivanje) pokreta nova je potreba Crkve.

Ne toliko postojanje crkvenih pokreta koliko njihovo *odobrenje i djelovanje* zahijeva kriterije raspoznavanja/razlučivanja. Važno ih je primijeniti s obzirom na sam *pokret*, jer se zadobiva duhovna sigurnost u nositelju pokreta; primjena je važna i za kršćansku *zajednicu*, jer dotičan pokret, ako je autentičan, postaje znakom djelovanja Duha Svetoga za Crkvu u tom vremenu.

Dio crkvenih pokreta dugujemo vremenu koje je prethodilo⁴ Drugome vatikanskom koncilu, a vrijeme nakon Koncila⁵ prepoznato je i kao vrijeme nastanka nekih pokreta, ali osobito je prepoznato kao vrijeme »eklezijalnog usuglašavanja« i razvoja mnogih. Istodobno s njihovom pojavom nastajala je i razvijala se i tema o *kriterijima*, iako je samo raspoznavanje/razlučivanje darova već poznata biblijska tema⁶ s posebnom težinom u duhovnom bogoslovlju. Ona je zato i vrlo klasična, iako se primjenjivala gotovo isključivo na molitveni život, na mistične fenomene, na svetost. Aktualnost ove teme danas se ponovno nameće, posebice u traženju valjane *komunitarne* metodologije za raspoznavanje i življenje volje Božje (kriterija). Govorilo se zato o individualnom, ko-

⁴ Veliki i »klasični« duhovni pokreti, shvaćeni (prema M. TIGGES, *Nove duhovne zajednice i pokreti*) kao »skupine u kojima, ponajviše laici, ali i klerici i redovničke osobe, teže intenzivnom religioznom životu u zajednici te vjerničkoj obnovi Crkve«. *Communione e Liberatione* (1954.), *Cursillo* (1949.), *Equipos Notre Dame* (1939.), *Fokolarini* (1943.), *Marriage Encounter* (1953.), *Schönstat* (oko 1914.) itd. nastali su u Europi u vremenskom rasponu od 30 godina.

⁵ Glede prethodnih vremena, sažimljemo problematiku slijedeći dokumente crkvenog učiteljstva i važnije autore: LAV XIII., *Divinum illud munus* (19. V. 1897.): »Ovo pismo izričito govori o prisutnosti i snazi Duha Svetoga u duši pravednika« (usp. DENZINGER – SCHÖNMETZER, *Enchiridion Symbolorum*, Freiburg im Breisgau, ³³1965., 3325-3331); enciklika govori o darovima Duha Svetoga i o potrebi raspoloživosti Duhu. O karizmama kako ih danas razumijemo nema govora. PIO XII. u *Mystici Corporis* (29. VI. 1943.) govori o »Duhu Svetom kao duši Crkve« kao i o »nastanjenju Duha Svetoga u dušama«, u *Divino afflante Spiritu* (30. IX. 1943.) govori o »literarnom i duhovnom smislu Pisma« (usp. *Isto*). IVAN XXIII. svoj pontifikat obilježio je socijalnom enciklikom *Mater et Magistra* i *Pacem in terris*, te sazivom Drugoga vatikanskog koncila. PAVAO VI. svoj je učiteljski autoritet uložio, iznad svega, u *Dokumentima* Drugoga vatikanskog koncila. Glede dogmatskih priručnika toga vremena bilježimo sljedeće podatke: PESCH ne govori o karizmama; G. LAGRANGUE (1938.) ima jednu stranicu; De GUIBERT govori o »Discretio spirituum« vrlo malo; TANQUEREY piše o tome također na jednoj stranici. Za razdoblje od 1920. do 1965. možemo reći sljedeće: naglasak je bio na razvoju nauka o Mističnom tijelu, sa sve većim naglaskom na ulozi Duha Svetoga u Crkvi. Zanimljiv je također i prijelaz od pojedinca na zajednicu (apostolat). Ovo je osobito vidljivo u Dekretu o apostolatu laika br. 3: apostolat »ex motione Spiritus Sancti«. Inzistira se na karizmatškoj i institucionalnoj strukturi Crkve, s nezaobilaznom problematikom odnosa autoriteta i karizme.

⁶ Iako Novi zavjet ne koristi pojam »karizma« jednoznačno, ipak je najčešća uporaba ona iz 1 Kor 12,7: milosti i darovi Duha Svetoga dati za dobro Crkve. Neki će autori pod tim razumjeti »sve milosti i sve darove«, a drugi će razumjeti »izvanredne milosti i darove«. Mišljenja smo da je riječ o »izvanrednom daru« koji osposobljava osobu za neko posebno dobro Crkve.

munitarnom, duhovnom i apostolskom raspoznavanju (razlučivanju).⁷ Vođena tom komunitarnom potrebom, tematika se najprije razvila kao »eklezijalno raspoznavanje/razlučivanje« novih iskustava nastalih u Crkvi u vremenu Koncila ili prije njega. Znamo, naime, da je Drugi vatikanski koncil ugradio postojanje karizmi u strukturu Crkve, i to u poglavlju *Lumen gentium* (dalje: LG) koje govori o narodu Božjem s posebnim osvrtom na proročku dimenziju kršćanskog života. Tako LG 12⁸ zauzima sržnu ulogu u poslijekoncilskoj teologiji s osobitim odnosom na crkvene pokrete ukoliko su karizmatičke stvarnosti nastale u Crkvi, ali i kao izvor za stvaranje kriterija crkvenosti, naravno u onoj mjeri u kojoj sud o ispravnosti i ostvarivanju karizmi »pripada onima u Crkvi koji joj predsjedaju, kojima je dužnost da Duha ne gase, nego sve ispituju i zadrže što je dobro«⁹.

Uz fenomenologiju i teologiju crkvenih pokreta, a polazeći od teksta iz LG 12, malo-pomalo rađala se specifično teološka literatura o *kriterijima crkvenosti*: prije svega mislimo na vrlo kvalitetan izričaj crkvenog učiteljstva, osobito u *Evangelii nuntiandi* br. 58 Pavla VI., kao i u *Christifideles laici* br. 30 Ivana Pavla II.

Primjena nastalih kriterija imala je čitav niz postupnih i pravodobno zauzetih stavova. Već su 1974. biskupi SAD-a, obraćajući se pokretu Karizmatičke obnove, tada na samom njegovom početku, skrenuli pozornost na ponudu nauka velikih duhovnih učitelja koji su govorili o duhovnom raspoznavanju/razlučivanju, te izriječkom navedoše svetoga Grgura Velikoga, svetoga Ignacija Lojolskoga, svetoga Ivana od Križa i svetu Tereziju od Isusa. Urbina se u jednom od prvih studija o duhovnom raspoznavanju/razlučivanju crkvenih pokreta oslonio na kriterije svetoga Ignacija Lojolskoga, Ivana od Križa i osobito

⁷ Usp. A. BARUFFO, Discernimento, u: *Nuovo Dizionario di Spiritualità*, Roma, 1977., 419-430; A. CAPPELLETTI, Discernimento degli spiriti, u: *Dizionario Enciclopedico di Spiritualità*, Città Nuova, Roma, 1990., 806-811; Il discernimento dello Spirito e degli spiriti, u: *Concilium*, 14 (1978.) 9, monografski broj; Discernimiento espiritual en tiempos difíciles, u: *Revista de Espiritualidad*, (1979.) 153, monografski broj; RAZNI AUTORI, *Formazione al discernimento nella vita religiosa*, Roma, 1988. Temom se ozbiljno bavio na sebi svojstven način, kao pastir i znanstvenik, kardinal Carlo Martini u Pastoralnom pismu za 1997. – 1998.: *Tre racconti dello Spirito*, Milano, 1997.

⁸ Glede LG 12 mogu se vidjeti Redakcije iz 1963. i 1964., u: *Acta Synodalia*, III/1, 186, i *Relatio, Isto*, 199-200.

⁹ Usp. LG 12, a s obzirom na govor Drugoga vatikanskog koncila o karizmama, nalazimo zanimljivim kraći i nesustavan prikaz problematike radi cjelovitijeg uvida u nju. Tu tematiku možemo ovako podijeliti: 1) karizme u kontekstu ostvarenja spasenjskog plana i ekleziologije Drugoga vatikanskog koncila: LG gl. I-II; AA gl. I,2; LG 4.7.12 i AA 3 govore o koncilskom pojmu karizme, o odnosu među karizmama, o rasprostranjenosti karizmi u Crkvi. O »pokretima« koje je Duh Sveti podigao u Crkvi vidi LG 25.30.50; AA 30; AG 23.28; PO 4.9; GS 11.15.26.38; UR 1-4; PC 1. Zanimljivo je također vidjeti intervente koncilskih otaca, a nalazimo ih u *Acta Synodalia* (kardinali: Ruffini II/2, 629-630; Suenens, II/3, 175-178; Florit, II/3, 252-253; Garrone i drugi, II/3, 466-467; Silva i drugi, II/3, 399-417; McEleney, II/3, 504-505). Isto tako mogu se vidjeti *Acta Synodalia* II/3, 523-524; 546-548; 564-565.

na Novi zavjet,¹⁰ a raspoznavanje/razlučivanje opisao je kao »... izraz tradicionalnog rječnika vjere s jasnim proročkim značenjem, a nalazimo ga već u Novom zavjetu (1 Kor 12,10) ... (Raspoznavanje) je prosudba o *vjerničkoj* vrijednosti duhovnih pokreta nastalih na razini osobne ili kolektivne svijesti, a usmjerava životnu praksu vjernika ili zajednice.«¹¹

Sustavni proučavatelj ovoga područja duhovnosti Jesús Castellano, u jednoj od svojih najranijih studija,¹² obrađuje *temeljne kriterije* raspoznavanja: eklezijalno *zajedništvo*, istinitost i dobrota duhovnih *plodova*, duhovni hod-*razvoj*, usmjerenje karizmi prema *zajedničkom dobru*.

Tek je početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća tema raspoznavanja/razlučivanja podignuta s individualne na *kolektivnu* razinu i od tada se, dakle, primjenjuje analiza *eklezijalnog* (komunitarnog) vrjednovanja pokreta; s time započinje sustavni govor o kriterijima duhovnog raspoznavanja/razlučivanja ili *crkvenosti*. Ova je konstatacija vrlo točna, osobito ako mislimo na crkveno učiteljstvo, a poseban je iskorak u obradbi učinila Talijanska biskupska konferencija.

Na razini učiteljstva tema raspoznavanja/razlučivanja s primjenom *na grupe* doživljava sve značajniji razvoj, a za ilustraciju izdvajamo dva nezaobilazna interventa Pavla VI. (1973. i 1975).¹³ Papa je izložio kriterije i u Apostolskoj pobudnici *Evangelii nuntiandi* br. 58, s posebnim osvrtom na tzv. crkvene *bazične* zajednice, ali su oni istodobno primjenjivi na *svaku* crkvenu skupinu.¹⁴ O tim kriterijima govorit ćemo malo kasnije.

Ivan Pavao II., govoreći karizmatском pokretu i neokatekumenskim zajednicama u više svojih nastupa skrenuo je pozornost na kriteriologiju crkvene autentičnosti.

Sa strane biskupskih konferencija ima više pokušaja prosudbe (iudicii) i raspoznavanja/razlučivanja (*discretionis*), a naročito između sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća, i to prije svega u odnosu na karizmatска gibanja ili karizmatсke obnove u Duhu. Među prve takve pokušaje, a odnosi se na karizmatсku obnovu, ubrajamo stav latinoameričkih biskupa izražen u tzv.

¹⁰ Usp. F. URBINA, Movimenti di risveglio religioso e discernimento cristiano degli spiriti, u: *Concilium*, 9 (1973.) 9, 73-88.

¹¹ Usp. *Isto*, 74.

¹² Usp. J. CASTELLANO, Movimenti spirituali moderni. Criteri di discernimento, u: *Rivista di vita spirituale*, 30 (1976.), 162-181. Nakon toga nalazimo i druge studije na našu temu: P. SCHIAVONE, *Il discernimento dei gruppi*, Roma, 1981. R. BLÁZQUEZ, *Le comunità neocatecumenali. Discernimento teologico*, Roma, 1987.

¹³ Usp. *L'Osservatore Romano*, 11. X. 1973., 5. Cjelovit tekst, s nekim sitnim spontanim dodatcima Svetoga Oca objavio je J. L. Suenens, *Lo Spirito Santo nella speranza*, Roma, 1974., 92-93; usporedi također *L'Osservatore Romano*, 19.-20. V. 1975., 1 i 5.

¹⁴ Ovaj tekst pobudnice, kako se odnosi na »bazične crkvene zajednice«, nerijetko je izostavljen u proučavanju kriterija raspoznavanja/razlučivanja, no ipak ostaje od velike važnosti i to zbog konkretnosti i jasnoće navedenih kriterija.

»Dokumentu 109«. ¹⁵ A i prije ovog dokumenta vrlo je značajan stav biskupa SAD-a i Kanade. ¹⁶ U Italiji je poznat već jasan stav Talijanske biskupske konferencije (CEI) u *Pastoralnoj noti Biskupske konferencije Italije o kriterijima crkvenosti skupina, pokreta i udruga* (1981.). ¹⁷

Redovita sinoda (1987.) ¹⁸ uspjela je ne samo *udariti temelje* eklezijalnim kriterijima za raspoznavanje/razlučivanje pokreta nego ih i dobrim dijelom formu-

¹⁵ Usp. LATINOAMERIČKI BISKUPI, Rinnovamento spirituale cattolico carismatico, u: *Il Regno – Documenti*, 33 (1988.) 586, 24-30. Iako nije riječ o službenom dokumentu, potpisali su ga gotovo svi sudionici (109 biskupa), a upućen je svim biskupima kao pomoć u pastoralu biskupija u odnosu na karizmatsku obnovu. Za španjolski tekst, usp. *Boletín CELAM*, kolovoz-rujan 1987.

¹⁶ Usp. *Il Regno – Documenti*, 20 (1975.) 306, 169 i 20 (1975.) 312, 318-321. Mnoge od ovih prvih intervenata okupio je D. GRASSO, *Vescovi e Rinnovamento carismatico*, Roma, 1980. Iza ovih slijedili su drugi interventi.

¹⁷ Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, Criteri di ecclesialità dei gruppi, movimenti, associazioni. Nota pastorale, u: *Notiziario della Conferenza Episcopale Italiana*, Segreteria Generale (ur.), 22. V. 1981., br. 4. (cijeli broj). Iako ćemo ovaj predmet sustavnije razrađivati na sljedećim stranicama, ovdje donosimo sažetak stavova iznesenih u *Notiziario*. Na stranici 73 navodi i opširno obrađuje sljedeće kriterije *raspoznavanja* (»criteri per il discernimento«): 1. vjernost pravovjerju; 2. skladnost s ciljevima Crkve; 3. zajedništvo s biskupom; 4. prihvaćanje mnogovrsnosti udruživanja i spremnost na suradnju. Unutar prvog i najvažnijeg kriterija, *Nota* navodi sljedeću raščlambu sastavnica toga kriterija: a) jasno prihvaćanje nauka i vjere Crkve uvjet je da bi dotična stvarnost mogla biti u Crkvi: »prihvaćanje se odnosi ne samo na moralno-etička načela nauka nego i na autoritativni zahvat učiteljstva u vremeniti red stvari«, navodeći encikliku Ivana XXIII. *Pacem in terris*, br. 57, i Pavla VI. *Octogesima adveniens*, br. 4.; b) druga je sastavnica ovoga prihvaćanja »kršćanska dosljednost u formativnim metodama i komunitarnom ponašanju«; c) treća je sastavnica »nužni ekvilibrij koji mora postojati u formativnoj djelatnosti: između osobne i komunitarne dimenzije; između pripadnost Crkvi i skupini; između molitvenog zalaganja i aktivnog zalaganja za druge; između uloga laika u Crkvi i u svijetu; između vrjednovanja specifičnog poziva laika u Crkvi i priznanja eklezijalne funkcije od strane hijerarhije; između autonomije života i rada u skupini i temeljnih struktura pastoralnog života (biskupije ili župe); između formacije i života pojedinca i formacije i života zajednice, kada je riječ o skupinama mladih; d) četvrta sastavnica odnosi se na odlučnost nastojanja ostvariti »usko jedinstvo« između vjere i življene stvarnosti; e) i na koncu, tiče se svećenika i redovnika koji bi mogli pripadati jednom ili drugom pokretu: na prvom su mjestu obveze biskupijskog odnosno redovničkog poslanja (usp. *Notiziario*, 73-74). Napominjemo da svaki od četiriju nabrojanih kriterija sadrži obilježja korisnih za raspoznavanje pokreta, udruga i skupina crkvenog karaktera. Ista *Nota* u svom drugom dijelu donosi i *kriterije priznavanja* (»criteri di riconoscimento«) crkvenih pokreta. Načelo je da svi pokreti, grupe trebaju imati neupitno ispunjene »kriterije raspoznavanja« (eklezijalne kriterije), a potom određuje tri razine odnosa nekog pokreta s crkvenom hijerarhijom: a) »slobodna udruženja-slobodne asocijacije« (prema AA 18b) ili »asocijacije koje formalno nisu priznate«; b) »priznate asocijacije« (»explicitae agnitae«): ne zadovoljavaju se općim stanjem eklezijalnog življenja nego žele i posebno priznanje; c) asocijacije koje bivaju, zbog vrijednosti koje predstavljaju u odnosu na opće dobro Crkve, »izabrane i promicane od hijerarhije« (»electae et particulari modo promotae ab ecclesiastica auctoritate« – prema AA 24e). Svaki od tih triju oblika ima i svoje »kriterije« prema kojima može biti priznat. Traži se da ispune tzv. »pravno-formalna« i »sadržajno-bitna« traženja. Ista *Nota* nastavlja govor o »učincima priznanja«, ali i o nekim mogućim konkretnim problemima (br. 23-24).

¹⁸ Misli se na Redovitu sinodu biskupa održanu od 1. do 30. listopada 1987. godine, na kojoj su biskupi razmatrali poziv i poslanje laika u Crkvi i u svijetu. Kao zaključni dokument Sinode pojavit će se *Christifideles laici*, pobudnica Ivana Pavla II.

lirati u sažetku »Propozicije« 16. Naravno, za njihovu konačnu redakciju trebalo je pričekati pobudnicu *Christifideles laici*, br. 30 (1988.)¹⁹ u kojoj papa nudi *zbirne* kriterije crkvenosti u odnosu na laičke udruge, skupine i pokrete.

Slijedom poslijesinodalne pobudnice *Christifideles laici*, valja se prisjetiti *Pastoralne note* (1993.) o laičkim udruženjima u Crkvi Pastoralne komisije Biskupske konferencije Italije za laikat²⁰: ponovno je aktualizirano proučavanje kriterija crkvenosti kao i proučavanje uvjeta raspoznavanja/razlučivanja. Ova *Pastoralna nota* zauzima jasan stav ne samo s obzirom na nadležnost vrjednovanja nego također sugerira rješenje eventualnih sukoba: »*Raspoznati i priznati* u udruženjima dah Duha koji obogaćuje Crkvu s novim darovima, zadaća je prije svega pastira. Prva je odgovornost biskupâ kojima je povjerena služba raspoznavanja prave naravi i sređene upotrebe karizmi. [...] predmet raspoznavanja je život udruženja kao takvoga kao i njegova otvorenost, raspoloživost i sudjelovanje u životu mjesne Crkve. [...] Moglo bi se dogoditi da u nekom udruženju dođe do pomutnje i slabljenja vjernosti eklezijalnim vrijednostima. U tom slučaju biskupova je dužnost bdjeti i opomenuti. Pridružena službi biskupa svakako je služba prezbitera. I na njima je kao nužnim biskupovim suradnicima koji zajedno s njime, a on im je na čelu, formiraju jedinstven prezbiterat, odgovornost otkrivanja karizmi i službi, zaduženja, poziva i oblika života; prosudbu o njihovoj autentičnosti ponuditi biskupu.«

Glede novih zajednica, kao i eventualnih novih iskustava i pobuda Duha u odnosu na *evanđeoski život* (nova utemeljenja), poslijesinodalna²¹ Apostolska pobudnica *Vita consecrata* (1996.) skreće pozornost na nužnost *raspoznavanja karizmi*, ali istodobno nudi određene »kriterije vjerodostojnosti«, prema kojima bi se »nova udruženja evanđeoskog života« razlikovala od već postojećih zajednica; isto tako sugerira uspostavu »Komisije za pitanja koja se odnose na nove oblike posvećenog života« s ciljem da pastiri mogu donijeti mjerodavne odluke o eventualnim »službenim priznanjima« nekih s preporukom »vjernicima željnima savršenijeg kršćanskog života«. ²²

¹⁹ Pobudnica Ivana Pavla II., potpisana na blagdan Svete obitelji Isusa, Marije i Josipa, 30. XII. 1988. U broju 24 Pobudnica govori o karizmama u Crkvi i njihovoj opravdanosti, a br. 30 navodi kriterije crkvenosti za laička udruženja.

²⁰ Usp. *Le aggregazioni laicali nella Chiesa* (29. IV. 1993.) U broju 23 nalazimo stav talijanskog episkopata o odnosu karizma-institucija: »Načelno govoreći ne može biti suprotnosti između institucije i karizme. Crkva je jedna i složena stvarnost, nerazdvojno hijerarhijska i karizmatična, vidljiva i duhovna. Upravo stoga u Crkvi komunija ne može biti nikada odvojena od sakramenta.« U brojevima 46-47 *Nota* govori o »raspoznavanju kriterija«.

²¹ Riječ je o IX. Redovitoj biskupskoj sinodi održanoj od 2. do 29. listopada 1995., na temu »Posvećeni život i njegova uloga u Crkvi i u svijetu«, a slijedi ju Apostolska pobudnica *Vita consecrata* (25. III. 1996.).

²² Poznato je da je na ovome osobito inzistirao u svojim interventima kardinal Martini, a neke »kriterije vjerodostojnosti« nalazimo u Apostolskoj pobudnici Ivana Pavla II.

2. Terminološka i sadržajna mnogostrukost

Već na samom početku ozbiljnijeg pristupa temi uočava se *nepostojanje* terminološke ujednačenosti glede pojma »*raspoznavanja*«. Ona se koleba između kriterija »*raspoznavanja*« i »*crkvenosti*«. »Crkvenost – eklezijalnost« prvi put nalazimo u dokumentu Talijanske biskupske konferencije i svi su izgledi da se kao pojam odatle proširio na sveopće crkveno učiteljstvo, a to je vidljivo iz pojmovlja koje koristi *Christifideles laici* br. 30, gdje nalazimo tvrdnju: »*Potrebna jasnih i točnih kriterija za raspoznavanje*²³ i *priznavanje* laičkih udruženja, koje zovu i 'kriteriji crkvenosti', vazda ima pred očima zajedništvo i poslanje Crkve, pa prema tome nije u sukobu sa slobodom okupljanja.«

Dok pojam »*raspoznavanje*«, čini se, zahvaća šire i može uključivati i potrebu analize sastavnica duhovnoga rasta, dozrijevanja osoba i grupa, usmjerenja crkvenosti karizme, dotle se pojam »*kriteriji crkvenosti*« čini više *teološkim* te ima izravniji odnos s ortodoksnošću vjere kao i s crkvenom ortopraksom pastoralnog poslanja.

Isto vrijedi i za razliku između kriterija »*raspoznavanja*« (*discernere*) i kriterija »*priznavanja*« (*recognoscere*²⁴); terminologija korištena u *Nota pastorale* Ta-

Vita consecrata br. 62. Među ostale kriterije pobudnica ubraja »osnovno načelo da se specifične crte novih zajednica i oblika života pokažu utemeljenima na bitnim elementima, teološkim i kanonskim, koji su svojstveni posvećenom životu. (Ovdje se poziva na *Kodeks kanonskog prava*, kan. 573, i na *Kodeks istočnih Crkava*, kan. 410.) Cilj je raspoznavanja »da se pokaže zajednička poslušnost Duhu«, a u mjesnim Crkvama biskup »treba da ispita svjedočanstvo života i pravovjernost utemeljitelja i utemeljiteljica takvih zajednica, njihovu duhovnost, crkvenost u izvršenju njihova poslanja, metode formacije i načine inkorporacije u zajednicu; treba da razborito prosudi eventualne slabosti, strpljivo čekajući stvarnjavanje plodova (usp. Mt 7,16) ... Posebno se od njega traži da utvrdi, prema jasnim kriterijima, prikladnost onih koji u tim zajednicama traže da pristupe svetim redovima« (usp. *Propositio* 13C). Ista Pobudnica nastavlja govoreći kako bi bilo »*uputno*« »*stvoriti Komisiju za pitanja koja se odnose na nove oblike posvećenog života*, kako bi se utvrdili kriteriji vjerodostojnosti, korisni za razmatranje i odluke«.

²³ Engleski tekst ima *criteria for discerning and recognizing*. Hrvatski prijevod Pobudnice koristi termine »*rasuđivanje*« i »*priznavanje*«. Mi koristimo više termina za koje smatramo da su podjednako valjani: »*raspoznavanje*«, »*razlučivanje*«, »*rasuđivanje*«, »*kriteriji crkvenosti*«; *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik* (MAROEVIĆ, Zagreb, 2000.) uz glagol »*discern/ere*« kao prvo značenje donosi: *razdvojiti, rastaviti, razmeđiti*; kao drugo značenje: *razlikovati, raspoznavati, razlučiti*. Odatle latinska riječ »*discretio*«, koja u svom drugom značenju ima: *razliku, razlikovanje, ali i slobodnu procjenu*«, »*razboritost*«, »*sposobnost rasuđivanja*«.

²⁴ Prema navedenom rječniku (MAROEVIĆ), glagol »*recognosc/cere*« nema u sebi neki juridički naboj. Autor u njegovom prvom značenju daje težinu čestici »*re*« – opet se čega sjetiti, ponovno dozvati u sjećanje, opet poznati«, a u drugotnom značenju ima: *pregledati, razgledati, razmatrati*. Isto se odnosi na imenicu »*recognitio*«, koja tek u drugotnom značenju označava: *spoznavanje, prepoznavanje* (a nikako »*priznavanje*«, kako je to uobičajeno u crkvenoj upotrebi). Talijanski tekstovi koriste dva pojma: »*discernimento*« = *raspoznavanje, moć rasuđivanja, razbor, razlučivanje, razlikovanje*; i »*riconoscimento*« = *prepoznavanje, raspoznavanje*; *r. di fatto* = *stvarno priznanje*; *segno di r.* = *znak raspoznavanja*. Ni ovdje nemamo posvemašnje jasnoće s obzirom na nedvojbeno značenje glagola (i imenica), kako ih autori navode unutar teološke i crkvene materije = *priznavanje*.

lijanske biskupske konferencije pretočila se u *Christifideles laici*, te je ponovno preuzeta od strane *Nota sulle aggregazioni laicali* (1993.), makar i nije uvijek primjenjivana u drugim geografskim prostorima izvan Italije. Pojam »raspoznavanje« (discretio), čini se, ima više *teološko-duhovni naboj*; dok pojam »priznavanje« (recognitio) odaje više *pravne i pastoralne brige*, uvijek naravno u skladu s teološko-duhovnim elementima.

Sveprihvaćenog stava s obzirom na kriterije nema, bilo da je riječ o nazivlju bilo o strogo određenom sadržaju. Različiti pokušaji pokazuju se zanimljivima i govore nam da iscrpnija *tipologija kriterija još uvijek nije stvorena*. Različiti dokumenti, već prema svom *specifičnom* odnosu prema pokretima općenito ili prema nekom posebno, neodređeni su u upotrebi kriterija raspoznavanja (crkvenosti), kao i kriterija priznavanja. Kako se nalazimo pred bogatom i vrlo raznolikom terminološkom i sadržajnom ponudom, vrijedi ju ukratko iznijeti, naravno pod vidom kriterija *raspoznavanja*.

2.1. Pojmovlje i sadržaj u dokumentima Pavla VI.

Pavao VI., kada ustvari »utemeljuje« kriterije raspoznavanja (razlučivanja) primijenjene na karizmatički pokret u nastanku, u dva navrata²⁵ govori o *evanđeoskom kriteriju plodova pobožnosti, crkvenog života, teologalnog života vjere, ufanja i ljubavi* kao o sintezi i mjeri kršćanskog iskustva, o podložnosti istini vjere, povjerene pastirima Crkve, kao i o podložnosti karizmi zajedničkom (općem) dobru. U nagovoru sudionicima Skupštine karizmatičke obnove (1975.),²⁶ Pavao VI. sažeo je prethodnu raznolikost u tri temeljna kriterija: *skladnost s pravim naukom vjere, primjerena podložnost karizmi zajedničkom (općem) dobru, prednost ljubavi koja je iznad svih karizmi (1 Kor 13)*, a u *Evangelii nuntiandi* (1975.), br. 58, Pavao VI. nudi staloženiju i *cjelovitiju kriteriologiju*. Iako govori o *bazičnim* crkvenim zajednicama, nauk ostaje valjan i za pokrete. Ovih je *sedam* kriterija, koje papa naziva »zahtjevnim i privlačnim uvjetima«, ustvari znak da te zajednice mogu postati »nada za sveopću Crkvu«:

1) »ukoliko svoju *hranu* budu tražile u Božjoj riječi i ne daju se sputati političkom polarizacijom snaga, pomodnim ideologijama, ako budu spremne iskoristiti svoj golemi ljudski potencijal;

2) ukoliko *odole* trajno prisutnoj napasti sustavnog osporavanja i duhu neobuzdanog kritiziranja pod izlikom iskrenosti i duha suradnje;

3) ukoliko *ostanu* čvrsto *povezane* s mjesnom Crkvom u koju se uklapaju i sa sveopćom Crkvom, izbjegavši tako – vrlo stvarnu! – opasnost da se osame i

²⁵ Prvi je nastup audijencija održana 11. listopada 1973., a drugi je bio 19. svibnja 1975.

²⁶ Održane u Rimu 19. svibnja 1975., povodom Svete godine otkupljenja.

onda povjeruju kako su one jedina prava Kristova Crkva, bacajući prokletstvo na sve ostale crkvene zajednice;

4) ukoliko *sačuvaju* iskreno zajedništvo s pastirima koje je Gospodin dao svojoj Crkvi i s učiteljstvom koje im je Kristov Duh podario;

5) ukoliko za sebe ne budu *smatrali* da je njima jedinima upućeno evanđelje i da su one njegove jedine navjestiteljice – čak jedine čuvarice evanđelja! – znajući da je Crkva mnogo šira i vrlo raznolika, prihvaćajući da se ta Crkva može utjeloviti na način koji se razlikuje od njihova načina;

6) ukoliko svakodnevno budu *rasle* u spoznaji, revnosti, zalaganju i misionarskom radu;

7) ukoliko uvijek *budu* životno univerzalne, a nikada poput sekti.«

Iako nam se korištena terminologija može činiti »onodobna« i uvjetovana pastoralnom reakcijom na duh ondašnjeg osporavanja i na određenu političku nagnutost, ipak nam tih sedam kriterija djeluju kao vrlo konkretni, eklezijalno poučni i za svaku crkvenu zajednicu doista korisni.

2.2. *Pojmovlje i sadržaj u dokumentima Talijanske biskupske konferencije (CEI)*

U *Nota pastorale*²⁷ CEI govori o *kriterijima crkvenosti* i navodi ih *četiri*, ujedno određujući i *sadržaj* unutar posebnog niza nabrojanih vrijednosti. Zbog svoje cjelovitosti i mi ih smatramo vrlo korisnima te ih ovdje nudimo: *pravovjernost ispovijedanja i naučavanja te dosljednost metodâ i ponašanjâ; sklad s posebnim ciljevima Crkve i njezina pastorala; zajedništvo s biskupom; priznavanje dopustive mnogovrsnosti oblika udruživanja.*

Prvi kriterij zahtijeva jasno pristajanje uz nauk učiteljstva Crkve, jasnu kršćansku dosljednost u formativnim metodama i komunitarnim odnosima, ekvilibrij duhovnih i apostolskih vrijednosti; drugi kriterij je prisnost između vjerovanog i življenog, zajedništvo pak s biskupom odnosi se na ono što se očitivalo u načelima naučavanja i pastoralnim usmjerenjima, u prihvaćanju pastoralnog koordiniranja, događanja i praćenja te, ako ureba, i ispravljanja kao i u prihvaćanju onog prezbitera kojega biskup odobri i pošalje. Zadnji se kriterij odnosi na pluralnost unutar tijela Kristova kao i punu slobodu svih u njoj što nezaobilazno traži raspoloživost za suradnju sa svim drugim oblicima.²⁸

²⁷ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Criteri di ecclesialità dei gruppi, movimenti, associazioni*. *Nota pastorale*.

²⁸ Usp. brojeve 9-14.

Jedan drugi dokument Talijanske biskupske konferencije,²⁹ *Nota pastorale o udruživanjima laika* (1993.), ne samo da navodi sve ono što je Apostolska pobudnica *Christifideles laici* donijela nego i nudi svoju egzegezu tih kriterija. Tako, prvi kriterij Pobudnice pridaje stvarnosti Crkve kao otajstva »prvenstvo koje valja priznati pozivu na svetost. Ovaj poziv spušta svoje korijenje u sakrament krštenja, a u njegovom ostvarenju otkriva se dostojanstvo svakoga kršćanina u punini.«³⁰ Druga dva kriterija slijede iz Crkve shvaćene kao *komunija*, a odnose se na odgovornost ispovijedanja katoličke vjere i svjedočenja čvrstog i uvjerljivog zajedništva u sinovskom odnosu s papom i biskupom... *Peti i šesti* kriterij dolaze iz činjenice razumijevanja Crkve kao otajstva *misijskog* zajedništva, a odnose se na usklađivanje i sudjelovanje u apostolskom poslanju Crkve i u zalaganju oko kvalitetne prisutnosti u ljudskom društvu.³¹

Nota dodaje da postojanje crkvenih kriterija nalazi svoju potvrdu u *plodovima* koji su navedeni u istoj Apostolskoj pobudnici.

U još jednom prikazu Talijanske biskupske konferencije³² može se pratiti kako svako udruženje jasno odgovara na konkretnu primjenu kriterija u vlastitom crkvenom iskustvu.

2.3. Pojmovlje i sadržaj Biskupske sinode 1987.

Biskupska sinoda (1987.) u 16. *propoziciji* izričito govori o *kriterijima crkvenosti*, te svoje zaključke o temeljnim vrijednostima koje imaju resiti laička vjernička udruženja sažima u sljedećih *sedam* kriterija: *ortodoksnost vjere; podložnost i suradnja s mjesnim pastirima Crkve i Svetim Ocem; priznavanje crkvenih zajednica bilo župnih bilo biskupijskih; izbjegavanje sporova i razvijanje skladnog zajedništva s drugim karizmama; potreba duhovnog razlučivanja i strpljivog čekanja od strane pastira; jasno razlikovanje individualnog od grupnog djelovanja; pozornost na plodove svetosti, zajedništva i evangelizacije.*

2.4. Pojmovlje i sadržaj u *Christifideles laici*

Na kraju ovog panoramskog prikaza pojmovlja i sadržaja, Apostolska pobudnica *Christifideles laici* br. 30. u prethodnom naslovu broja opredjeljuje se za *kriterije crkvenosti*, a u sadržaju broja govori o »kriterijima za *rasuđivanje i priznavanje* laičkih udruženja«. Što se tiče samog sadržaja »kriterija«, smijemo

²⁹ Usp. COMMISSIONE DELLA CEI PER IL LAICATO, *Aggregazioni laicali nella Chiesa* (29. IV. 1993.), br. 17, u: *Notiziario della CEI*, Roma, 1993., 83-119.

³⁰ Usp. br. 18.

³¹ Usp. *Isto*.

³² Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Notiziario pastorale, Aggregazioni ecclesiali. Schede di rilevamento*, Roma, 1998.

kazati da ih pobudnica ustaljuje nudeći vrlo široku kriteriologiju. Na sustavan način donosi *pet temeljnih kriterija i sedam vrsta plodova* koji potvrđuju istinitost, a istodobno su bitni za raspoznavanje bilo kojega udruženja vjernika laika u Crkvi:

1) *davanje proevstva pozivu svakog kršćanina na svetost*, što se očituje u »plodovima koje Duh u vjernicima proizvodi«³³ kao rast prema punini kršćanskog života i savršenoj ljubavi;³⁴

2) *odgovornost u ispovijedanju katoličke vjere*, u prihvaćanju i razglašavanju istine o Kristu, o Crkvi i o čovjeku u poslušnosti crkvenom učiteljstvu, koje ju autentično tumači;

3) *svjedočanstvo čvrstog i uvjerenog zajedništva*, u sinovskoj odanosti papi, biskupu i »uzajamnom poštivanju svih oblika apostolata u Crkvi«;³⁵

4) *podudarnost i dioništvo u apostolskoj svrsi Crkve*, a ona je »da ljudima naviješta evanđelje, da ih posvećuje i tako usmjeri njihovu kršćansku svijest da budu sposobni u različite zajednice i u različite ambijente unijeti duh evanđelja«;³⁶

5) *zalaganje u ljudskom društvu* tako da ono, u svjetlu društvenog nauka Crkve bude u službi cjelovitog dostojanstva čovjeka.³⁷

Navedenim kriterijima Ivan Pavao II. dodaje i sedam *plodova* koji prate život i djela određene grupe, postajući na taj način njihovom provjerom. Među tim plodovima, unutar širokog i dobro sročnog popisa, papa navodi sljedeće: obnovljenu *ljubav prema molitvi*, kontemplaciji, liturgijskom i sakramentalnom životu; animiranje *interesa za poziv* u kršćanskom braku, svećeništvu i posvećenom životu; raspoloživost *sudjelovanja u programima* i aktivnostima Crkve kako na nacionalnom tako i na međunarodnom planu; *katehetsko zalaganje* i pedagošku sposobnost formiranja kršćana; poticaj *kršćanskoj prisutnosti* u različitim prostorima društvenog života te u stvaranju i animiranju karitativne, kulturološke i duhovne djelatnosti; *duh odricanja* i evanđeoskog siromaštva u svrhu velikodušnije ljubavi prema svima; obraćenje na kršćanski život ili *po-vratak u zajedništvo* »udaljenih« od krštenja.

³³ Usp. LG 39.

³⁴ Usp. LG 40.

³⁵ Usp. AA 23.

³⁶ Usp. AA 20.

³⁷ Službeni hrvatski prijevod (1997.), poglavito u ovom broju, čini se da je nejasan: imam dojam da se ponekad drži doslovnosti, pa onda poruka teksta ostaje nedorečena, na primjer u br. 30: »impegnò di una presenza ...« (izvornik), čini se da nije »nastojanje oko ponazoćenja ...«, kako stoji u navedenom prijevodu; nama više sugerira potrebu za zalaganjem te kršćanske prisutnosti, zato smo preveli tako da se naglasak stavi na »zalaganje« kršćana kako bi društvo bilo u službi čovjeka.

3. Potreba ispravnog razumijevanja i uporabe kriterijâ crkvenosti

Bez ikakve je sumnje da je tema o kriterijima crkvenosti, kako su oni u zadnjim desetljećima obrađivani, imala teološku i duhovnu težinu. Glavna je namjera proučavanja bila razjasniti neke *neotuđive crte crkvene* ordokosije i ortoprakse u odnosu na *nove stvarnosti* koje su nastajale i nastaju u Crkvi danas. Tko ih prihvaća u dobroj volji, ne može ne polučiti korist s teološko-duhovnog gledišta. Istodobno, ti kriteriji mogli su i mogu pastirima pomoći u ispitivanju novih stvarnosti koje se pojavljuju u mjesnim Crkvama.

Ipak, prvo što je potrebno jest pitati se koliko su ozbiljno uzeti službeni kriteriji, koliko su oni prihvaćeni od strane pokreta s pripadajućim autentičnim crkvenim stilom, koliko su ustvari svjesno asimilirani od strane pojedinaca i skupina?

Htjeti produbljeno odgovoriti na postavljena pitanja znači izreći puno onoga što dolazi iz konkretnog i mučnog iskustva kako pastira tako i pokreta.

Prije svega, teško je i zamisliti da se neki pokret, a još manje konkretne osobe koje mu pripadaju, spontano odražavaju (prepoznaju) u navedenim kriterijima crkvenosti. Svi smatraju da su ispravni. Bilo je slučajeva u kojima je na pokušaj ispravka ili upozorenja na nedostatke glede kriteriološke primjene slijedila vrlo oštra reakcija, s okrivljavanjem svakoga tko se usudi dirati određenu »crkvenu« stvarnost.³⁸

I u odnosu na temeljni kriterij crkvenosti, primjerice onaj o crkvenom zajedništvu, toliko je razlikâ i nijansi da je nerijetko obezvrijeđeno i samo načelo raspoznavanja (razlučivanja), pa onda i sam kriterij crkvenosti to u praksi osjeti.

Možemo se još pitati jesu li u času biskupijskog (biskupskog) ili papinskog odobrenja nekog pokreta bili uzeti u obzir upravo takvi kriteriji *crkvenosti* ili su u konačnici prevladali neki drugi kriteriji, više kanonskog karaktera, to jest kriteriji priznavanja?

Koliko nam je poznato, ne postoji neka određena i formalizirana odredba kriterija crkvenosti od strane Papinskog vijeća za laike ili od strane nekih drugih međutijela koja odobravaju udruženja. Ostaju na snazi kanonski kriteriji o udruživanju vjernika, primijenjeni s pravnom razboritošću na pojedine slučajeve.

Ipak, ako ne želimo obezvrijediti tako važne vrijednosti kao što su one iznesene u kriterijima crkvenosti u vrlo teškom i vrlo aktualnom problemu cr-

³⁸ Autor pije svega misli na svoje iskustvo višeg poglavara u kojemu se susreo s nekim, prema sebi ne kritički raspoloženim osobama, a istodobno oduševljeno zanesenim najprije jednim, a potom i drugim pokretom, da bi na koncu, najviše zbog nedostatka samokritičnosti, zrele poniznosti i trijeznog teološkog pristupa, uslijedila reakcija napuštanja i zvanja i Crkve.

kvenog raspoznavanja (razlučivanja), tada oni doista trebaju ostati vrlo čvrsto prisutni u svijesti pastira i vjernika.

Lekcija je, čini se, važna. Kriteriji crkvenosti nisu samo vrijednosti zahtijevane radi određenog odobrenja, a kasnije bi se mogli mirno zaboraviti. Oni ostaju vrijediti i *nakon* kanonskog odobrenja. Kriteriji nisu puko kanonsko sredstvo nego nadahnjuju čitav niz teoloških, duhovnih i praktičnih usmjerenja. Riječ je o pastoralnim i duhovnim odrednicama koje uvijek trebaju voditi ne samo crkvene pokrete nego i sve kršćanske zajednice.

Jasno je da se karizme nikada ne nalaze u čistom stanju, te eventualno crkveno odobrenje i priznanje ne oslobađa pokret potrebe trajne usporedbe (konfrontacije) sa zreloom i vjernom crkvenošću. Upravo stoga kriteriji crkvenosti koje smo naveli imaju biti shvaćeni unutar dinamizma stalno rastuće vjernosti i ostaju kao *čisto ogledalo* gdje se stalno možemo promatrati. Tako se izbjegava mit Narcisa (sebeljublja), tako se putem trajnog apostolskog darivanja nadilazi prejudicirana zatvorenost u sebe, tako se nastavlja *ponizna konfrontacija*, izvor učinkovitosti i istine našega osjećaja s Crkvom, spremni smo slijediti zahvate Božje u času kušnje i srdačno se otvoriti punom zajedništvu u Crkvi sa svim njezinim poslanjem.

4. Analiza kriterija i naglasci u konkretnoj primjeni

R. Laurentin predložio je kriterije za prosudbu istinitosti i ispravnosti pokreta karizmatičke obnove, a mislimo da su oni velikim dijelom primjenjivi i na druge crkvene pokrete. Neki crkveni pokret, prema Laurentinu, mora biti *odgovor* na prave potrebe Crkve; mora se temeljiti na *bitnim*, a ne na drugotnim vrijednostima kršćanskog života; mora znati skladno *spojiti* tradicionalne i nove vrijednosti kršćanskog iskustva, izbjegavajući tradicionalistički integrizam i avanturistički progresizam.³⁹ Istim pitanjem bavio se i A. Favale koji u zaključnoj sintezi knjige koju je sam uredio⁴⁰ razrađuje i primjenjuje neke temeljne kriterije. Prema Favaleu, *usklađenost* s evanđeoskim »mjestima« (instancama) najvažniji je kriterij; potom slijede: poštivanje *zakonitosti razvoja* duhovnog života i *zalaganje* u društvu, *komunionalni odnos* s mjesnom Crkvom, potvrda *crkvenosti*, sposobnost *suživota* i *suradnje* s različitim oblicima udruživanja ...

J. Castellano⁴¹ predlaže četiri okvirna kriterija. U njima nalazimo bitna usmjerenja vrjednovanja, ali i mnoge vrijednosti koje osvjetljavaju kriterije i

³⁹ Usp. R. LAURENTIN, *Karizmatička obnova. Katolički duhovnici*, Zagreb, 1979., 214s.

⁴⁰ Usp. A. FAVALE (ur.), *Movimenti ecclesiali contemporanei. Dimensioni storiche, teologico-spirituali ed apostoliche*, Roma, 1980., 494-500.

⁴¹ Usp. J. CASTELLANO, *Movimenti spirituali moderni. Criteri di discernimento*, 162-181. Autor se vratio temi osuvremenivši gledište i literaturu u: *I movimenti ecclesiali. Criteri*

pomažu pri stvaranju objektivne prosudbe. Kako njegovi kriteriji pokrivaju oba netom navedena pristupa (Laurentin i Favale), na njima ćemo se zadržati.

Na temelju navedenih i proučenih dokumenata Crkve, te slijedom istraživanja uvažениh autora, mislimo da s Jesúsom Castellanom možemo našoj crkvenoj stvarnosti izložiti i predložiti sljedeće eklezijalne kriterije: *zajedništvo* s Crkvom; važnost – potvrdu *plodova*; sposobnost *rasta*; *usmjerenost* na sustavnu (organičku) komuniju karizmi u Crkvi. Njima ćemo malo kasnije posvetiti našu pozornost. Castellano napominje kako pri tumačenju,⁴² odnosno pri samoj primjeni navedenih kriterija može biti od koristi prisjetiti se sljedećih jednostavnih, ali doista bitnih primjedaba.⁴³

Određeni pokret ne treba poistovjetiti s nekom grupom ili nekim predstavnikom koji si svojata da je autentičan i nepatvoren glasnogovornik karizme, a možda je riječ o osobi koja je zadnja stigla ili o nekom oduševljenom i nedovoljno kritičnom novoobraćeniku s vrlo lošom uslugom pokretu.

Nedostatci i određene nedorečenosti koje nalazimo u pokretima ne trebaju nas sablazniti; nitko nije savršen, a karizme na ovoj zemlji ne postoje u čistom stanju nego su pomiješane s mnogim nedostacima pa i pogriješkama; samo s vremenom osobe i skupine uspijevaju oživotvoriti autentičan duhovni hod prolazeći mnogom čišćenja, prosvjetljenja i crkvene integracije.

Nijedan pokret ne smije živjeti u uvjerenju da je jedini, ili da je najbolji; nitko nema monopol na Duha. Njegove su karizme mnogostruke, raznolike, jučer i danas. Samo Duh zna gdje se svi susreću, te se stoga svi imaju trsiti da rastu u međusobnom prihvaćanju.

Kako se u prikazu i u primjeni kriterija pokazuje određena »teološka« stupnjevitost, uočavamo da je prvi i najjasniji kriterij *zajedništvo* s Crkvom; odmah nakon njega čini se neupitnim onaj o *plodovima* života i svetosti. Manje su jasna druga dva kriterija: onaj o *skladnom rastu* u duhovnom životu, te onaj o *sustavnom (organičkom) zajedništvu* u Crkvi. Prosudujemo da ta četiri kriterija stoje kao »potka« u svim vrjednovanjima, pa ćemo im posvetiti sljedeće stranice.

di discernimento, u: N. CIOLA (ur.), *Servire Ecclesiae*, Miscellanea in onore di Mons. Pino Scabini, Bologna, 1999., 603-619.

⁴² Usp. J. CASTELLANO, *Carismi per il terzo millennio. I movimenti ecclesiali e le nuove comunità*, Roma, 2001., 107s.

⁴³ M. TIGGES (*Nove duhovne zajednice i pokreti*) dobro je dodirnula pitanje »mogućih opasnosti i poteškoća u novim duhovnim pokretima«. Ona ih ovako evidentira: »duhovna jednostranost« (lijeak: otvorenost prema drugim iskustvima), »pravo na izdvajanje pojedinih stavova« (lijeak: konkretno ostati u općoj Crkvi i ne smatrati se Crkvom), »bijeg u intimnost« (lijeak: suočavati se s izazovima i pitanjima suvremenog svijeta), »miješanje ljudskoga s potcijajima Duha« (lijeak: veliku pozornost posvetiti pitanju razlikovanja duhova).

5. Razradba navedenih kriterija

5.1. Zajedništvo s Crkvom – kriterij pokazatelj

Temeljni kriterij raspoznavanja (razlučivanja) nedvojbeno je zajedništvo s Crkvom, »*sentire cum Ecclesia*«, ali isto tako »*sentire Ecclesiam*«. To podrazumijeva sklad s naukom i životom Crkve, s njezinim pristupima (metodama) i apostolskim ciljevima, iako svaki pokret zadržava aspekte novosti i kreativnosti u služenju. Logično je da se traži izravno ili neizravno odobrenje pokreta od nadležne hijerarhije. Od strane odgovornih ljudi unutar pokreta traži se sinovski posluš i vjernost pa i u trenucima kušnje i pred mogućim nerazumijevanjima, sudovima, ispravcima.

Ponekad, u tijeku stjecanja »crkvenog identiteta« (eklezijalizacije) pokreta ili grupe pojavljuju se poteškoće i napetosti. Nekad se one događaju zbog same novosti inicijative ili jednostavno zbog toga što ona dolazi odozdo, a ne od hijerarhije; ponekad zbog napasti pretjerivanja, nesporeda, pritužbi i ogovaranja od strane ljudi koji nisu sposobni razlučiti i vrjednovati novost određene crkvene stvarnosti. Tada se pojavljuje napetost između karizme i institucije (ta razlika nije uvijek vjerodostojna jer i u instituciji postoji karizma, na primjer karizma raspoznavanja-razlučivanja i priznavanja). Vrijeme razlučivanja o nauku pokreta, o ponašanju i o njegovim ciljevima ponekad je vrlo dugo, te ima potrebu naglašene dalekovidnosti od strane pastira i potrebu velike poučljivosti od strane odgovornih u pokretu.

Kušnja vezana uz raspoznavanje (razlučivanje) pokazuje se kao bitna u smislu boljeg predstavljanja teoloških i duhovnih sastavnica karizme u skladu s Crkvom, a u svrhu mogućeg pročišćenja ljudskih sastavnica koje ne pripadaju karizmi ili nisu za nju bitne.

Sigurnost koja slijedi iz priznavanja (odobrenja) pokreta od strane hijerarhije daje sigurnost i čvrstoću pokretu te ga predstavlja pred drugim pokretima i mjesnim Crkvama s jamstvom crkvenog pravovjerja (ortodoksije) i vjerodostojnog življenja (ortoprakse), omogućujući njegovo širenje i apostolsku efikasnost. I sami vjernici imaju pravo pripadati stvarnosti koja je posve crkvena, te ne visi u sumnji.

Znak je crkvene zrelosti nekog pokreta njegov napor da se očituje Crkvi bez zaklona, »otvorenih karata«, stavljajući u zajedništvo s drugima vlastite vidove duhovnosti, apostolata i metode djelovanja. Tako se izbjegava *opasnost integrizma*, geta i sumnje.

Predstaviti se Crkvi i u Crkvi onakav kakav jesi znači darovati Crkvi svoj ponizni dar zajedništva karizme i iskustva Boga koje se događa u pokretu s ciljem da se karizma uključi u eklezijalno organičko jedinstvo, u krilo Crkve i

na službu njezina sveopćeg poslanja u onoj razmjeni darova koja je znak kato­lištva sveukupnog Božjega naroda.⁴⁴

Pastiri Crkve posebno imaju biti pozorni na nastanak i razvoj karizmi. Ponegdje se čulo govoriti o »kompleksu sv. Josipa« kao o kompleksu koji pripada hijerarhiji, a smjera na njezino držanje u odnosu na nove stvarnosti koje bez njezina pristanka ili suradnje nastaju u Božjem narodu.

Ova profinjena aluzija ima svoje ishodište u ponašanju svetog Josipa, muža Marijina, koji je ostao u sumnji u odnosu na nju, oklijevajući priznati njezino djevičansko materinstvo sve dok mu anđeo nije objavio da je ono ostvareno snagom Duha Svetoga. Primjena, ne manje istančana, jest sljedeća: kada Duh Sveti obdaruje svoju zaručnicu Crkvu nekom karizmom, pastiri radije sumnjaju u njezinu valjanost i to nerijetko zbog toga što ona ne dolazi od njih, te ne razumiju odmah slobodu Duha koji obdaruje i obogaćuje Crkvu novim plodovima ... Smatramo da bi pastiri trebali slijediti Josipa u nadilaže­nju početne sumnje, te se kao i on upustiti u istraživanje tajne. Jednom kada shvate da neko djelo (ili djelâ) ima znakove zahvata Duha Svetoga, s radošću će ih primiti, postati jamcima i čuvarima tih novih crkvenih stvarnosti tako da im se omogući razvoj kako bi dosegle svoj cilj, braneći ih također od zamki progonitelja kojih nikada ne manjka ni u krilu Crkve.

Na Sinodi o laicima zamijetila se istančana polemika između biskupa J. P. Cordesa, koji je pozivao biskupe da prihvate novo vino u novim mješina­ma novih crkvenih pokreta, te kardinala C. M. Martinija, koji je s pozornošću govorio o nužnosti »kušanja« vina, kao na svadbi u Kani, od strane biskupa koji danas mora biti mudar stoloravnatelj, koji će znati razlikovati novo vino Duha.

5.2. Kriterij plodova

Očit znak valjanosti neke nove karizme u Crkvi svakako su očitovani nepatvoreni i trajni *plodovi* duhovnog života i apostolske ljubavi. Najbolja obrana nekoga pokreta svakako je promjena života koju stvara u ljudima i u zajedni­cama.

Christifideles laici u br. 30, kako već vidjesmo, a i sada ćemo citirati, među plodovima pokreta koji potvrđuju njegovu autentičnost navodi: »probudenu čežnju za *molitvom*, kontemplaciju, *liturgijski* i sakramentalni život; oživljavanje rada na buđenju *zvanja* za kršćanski brak, za ministerijalno svećeništvo, za posvećeni život; raspoloživost *sudjelovanja* u programima i aktivnostima Crkve bilo na mjesnoj, nacionalnoj ili međunarodnoj razini; *katehetski* angažman

⁴⁴ Usp. LG 13.

i pedagošku sposobnost formiranja kršćana; *biti poticaj* kršćanskoj prisutnosti u različitim prostorima društvenog života, u stvaranju i oživljavanju karitativnih, kulturalnih i duhovnih djela; *njegovati duh odricanja* i evanđeoskog siromaštva u svrhu velikodušne ljubavi prema ljudima; *obraćenje* na kršćanski život i rad na povratku onih 'dalekih' u zajedništvo krštenih.«

Ako su i kada su crkveni pokreti darovi Duha Svetoga, darovani su za obnovu Crkve. LG u br. 4 govori o Duhu Svetom kako on *uljepšava* Crkvu, *pomlađuje* ju snagom evanđelja te ju trajno *obnavlja*. Najbolji dokaz karizmatičke snage (autentičnosti) nekoga pokreta, bez dvojbe, jest njegova *sposobnost obnove* osoba i ustanova ili nekog određenog vida i područja crkvenog života. Nepatvoreni su, dakle, oni duhovni pokreti koji rađaju *plodove obraćenja*, vode osobe do duhovne i apostolske zrelosti, čine svoje članove, kao i Crkvu, angažiranima na razini vlastite eklezijalne zajednice i društva u cjelini. Tada pokreti postaju *znak novoga* (božanskoga među nama) i nude autentično kršćansko svjedočanstvo vrednovano od kardinala Suharda,⁴⁵ kao stvarnost koja u našem vremenu stvara ozračje vrhunarnoga čime se jedino ovakva kretanja danas mogu protumačiti.

Evanđeoski kriterij (»prepoznati stablo po plodovima«) tipičan je kriterij raspoznavanja (razlučivanja) karizmi, a posebno je svojstven sv. Tereziji Avilskoj.⁴⁶ Terezija, doista, neprestano govori o djelima, plodovima krjeposti i ljubavi kao o autentičnom znaku i najpoželjnijem plodu milosti Božje, sve dotle da više priželjkuje jake plodove krjeposti negoli mistične milosti jer, kaže, u plodovima je istinska sigurnost da nas vodi ljubav Božja koja boravi i djeluje u nama.

Kao utemeljiteljici svojevrsnog »pokreta«, obnova joj je priuštila i patnju i nemale poteškoće od strane crkvenog autoriteta. A bila je i ostala autentična poslušnica. Zbog svojih vrhunarnih iskustava morala je ne samo povjeriti se razlučivanju svećenika ispovjednika nego se također podvrgnuti i jednom istraživanju inkvizicije na čija traženja odgovara u svojim *Relacijama IV*. Upravo u tom svom spisu ona nudi vrlo jasne kriterije o duhovnom samoraspoznavanju (samoraslučivanju), a oni su uvijek kriteriji evanđeoskih plodova.⁴⁷

⁴⁵ Kardinal Emmanuel Célestin Suhard (1874. – 1949.) postao je nadbiskupom Pariza 1940. Njegovo je vrijeme, uz ostalo, bilo obilježeno promišljanjem i traženjem smisla »Svećenika radnika«, pokreta nastalog u Belgiji i Francuskoj između 1920. i 1930. Kardinal Suhard, zajedno sa skupinom laika i dvojicom svećenika, osniva tzv. *Mission de Paris* s ciljem da se ljudskom radu dađe njegova kršćanska dimenzija. Čovjek iznimne razboritosti u teškim vremenima.

⁴⁶ O kriterijima vrjednovanja duhovnih pokreta njezina vremena i njihove značenje za Crkvu pisao je Zdenko KRIŽIĆ u: *Bogoslovska smotra*, 57 (1987.) 1-2, 61-72. Među Terezijinim kriterijima autor navodi sljedeće: 1. sklad sa Svetim pismom i naukom Crkve; 2. pitati druge za savjet (duhovne osobe i teologe); 3. poniznost i neinzistiranje na vlastitim željama; 4. iskren osjećaj vlastite grješnosti; 5. štovanje svetaca. Članak vrlo govornjiv za naše vrijeme.

⁴⁷ Usp. TERESA DE JESUS, *Obras Completas*, Burgos, 1977., 1409 (Las Relaciones 4,7), gdje Terezija govori o potrebi konzultacije s osobama koje i »... no fuesen muy dados a oración,

5.3. Kriterij – etape duhovnog hoda (procesa)

Riječ je o vrlo zahtjevnom i doista istančanom kriteriju raspoznavanja (razlučivanja) autentičnosti. Malo se o njemu govori, iako ga nalazimo već u *Evangelii nuntiandi* br. 58: kriterij duhovnog rasta, etapa duhovnog hoda. Odnosi se na osobe i skupine, o čemu smo već ranije nešto rekli i donijeli prikaz kriterija. Ovdje ćemo reći nešto više o naravi i dinamici ovoga kriterija.

Ako je naime *mjera* kršćanskog života *teologalni život* – vjere, ufanja i ljubavi – onda ne smijemo zaboraviti da postoji neophodan *proces* čišćenja i rasta bogoslovnih krjeposti.

Ovdje nam pomaže učitelj sv. Ivan od Križa. Njegov nam je nauk nužan za razjašnjenje određenih aspekata ovoga kriterija. Prema njegovu nauku, kršćanski je život hod sa svojim etapama, s trenutcima čišćenja, aktivnog i pasivnog, prosvjetljenja i apostolske plodnosti. Skupine i pojedinci trebaju prijeći taj ne lagani put, a s druge strane, to je posve normalno za svaki kršćanski hod svetosti.

Neki su pokreti u svom duhovnom životu već prošli to iskustvo: prošli su jake početne karizmatске trenutke, a potom je, prije nego se dosegne velika duhovna zrelost i apostolska plodnost, nadošlo neizbježno čišćenje i kušnja, kako ona nutarnja tako i vanjska. Isto se događa i osobama: nakon karizmatских početaka prvih oduševljenja kod novoobraćenika dolazi do kušnje, pa i odbacivanja svega što se na početku prihvaćalo i živjelo s oduševljenjem. Valja doista znati, i s time se suživjeti, da su aspekti oduševljenja i čuđenja, kao i početni karizmatски trenutci i stanja, prolazne naravi te se kao takvi trebaju otvoriti iskustvu normalnosti zrelog i uvjerljivog kršćanskog života. Upravo zbog toga dobro je da osobe odmah od početka budu upoznate s poteškoćama hoda te da se otvore avanturi kršćanskog života koji je stalno težak i mukotrpan te zahtijeva ustrajnost i vjernost, ali biva i okrunjen uspjehom.

Bog u svojoj pedagogiji vrlo često dopušta početna iskustva zanosa, ali kasnije pročišćava iskustva i motivacije da bi osobama omogućio izrastanje. Stoga treba izbjeći pad u pogrešku osoba koje sve prosuđuju oduševljenjem početka, uzoholjuju se i daju lekcije svetosti svima, brkajući prva oduševljenja obraćenika sa savršenstvom svetosti. Kršćanski život predviđa još mnoge etape. Treba znati hodati u noći prije nego stignemo do zrelog života, življenog u jednostavnosti i radosti.

perque ella no querí sino saber si eran conforme a la sagrada Escritura todo lo que tenía« (...ne bijahu osobe molitve, jer ona i nije tražila drugo osim da sazna je li u skladu sa Svetim pismom sve ono što joj se događa). Usp. također TEREZIJA AVILSKA, *Zamak Duše*, Zagreb, 2004., gdje u V,3 inzistira na potrebi usklađivanja vlastite volje s voljom Božjom, tako »da nam volja ne bude navezana osim na ono što je volja Božja«, dok u VII,4,4 govori o daru života »koji će biti nasljedovanje onoga koji je proživio Njegov ljubljani Sin; stoga smatram sigurnim da su ove milosti za to da jačaju našu slabost ... kako bismo Ga mogle nasljedovati u tome da puno tpimo«, a to razrađuje u sljedećim brojevima istoga poglavlja.

Mnogi će pokreti morati sami proći i učiti prolaziti ovaj put. Sljedbenici će moći početi jedno novo kršćansko iskustvo privučeni navještajem, susretom, jednim izljevom Duha, novom čežnjom za molitvom. Ali doći će trenutci suše, a upravo oni označavaju prve korake kušnje, potrebu askeze srca u svrhu duhovnog rasta. Treba znati gledati naprijed i ne oplakivati s nostalgijom prve karizmatičke početke, koji mogu biti navještaj onoga što će Bog dati u mnogo većoj mjeri i mnogo većoj zrelosti na kraju hoda.

Aktualnost ovoga kriterija (nauka) čitamo osobito u dva pokreta⁴⁸ koji u svojoj duhovnosti izričito govore o etapama hoda, makar nisu jedini. Njihovo se svjedočanstvo poklapa, a ima marijanski naglasak i time otkriva svoj nepatvoreni temelj duhovnosti nastale snagom Duha.

Znakovito je da u nekim duhovnim iskustvima danas ponovno biva isticana vrijednost duhovnog hoda, inače velike teme kršćanske duhovnosti.

Danas se također, uz pomoć pokreta, podcrtavaju i neki zahtjevi kršćanskog hoda: duhovni rast kako na individualnoj tako i na komunitarnoj razini, kao sposobnost integriranja vrijednosti, kao rast u apostolskom darivanju, kao prijelaz iz narcisoidnosti u žrtvenost (oblativnost) i apostolsko-eklezijalnu raspoloživost; potom crkvena dinamika ili dinamička vjernost rastu Crkve koja se usmjerava prema evanđeoskoj punini tijela Kristova i traži sposobnost *osuvremenjenja* razuma i srca, osjeća s Crkvom i osjeća Crkve našega vremena; i na koncu komunitarno izrastanje kao mogući razvoj postupnog i dinamičkog dozrijevanja osoba u međusobnom zajedništvu prema svetosti, u iskustvu duhovnosti koja se živi *kolektivno*, prolazeći zajedno puteve svetosti.

5.4. Kriterij – na službu organskog jedinstva u ljubavi

Posljednji i najzahtjevniji kriterij stoji u svjesnoj napetosti (tenziji) pokreta prema zajedničkom dobru Crkve i spasenjskom planu Božjem, a on je jedinstvo u ljubavi, prema nauku sv. Pavla o karizmama.⁴⁹ I doista, vrhovno pravilo karizmi jest njihova podređenost »koinoniji«, ljubavi, karizmi svih karizmâ. Može se stoga primijeniti na pokrete što je rečeno o karizmama u Crkvi u usporedbi s ljubavlju: »Eto pravog pitanja: 'koinonìa', božansko zajedništvo darovano ljudima u Isusu Kristu i rašireno Duhom. Crkva je u službi *agape*. Što se ne nalazi u službi *agape*, dolazi iz nemoći pisma. Jedna od najžurnijih obnova čini se da treba biti smještena na razinu karizmi u Crkvi, onako kako su one

⁴⁸ Spominjemo dva pokreta koja je prikazao J. CASTELLANO u: *Movimenti spirituali moderni. Criteri di discernimento*, 114-117: »Neokatekumenat« i »Opus Mariae«.

⁴⁹ Usp. 1 Kor 12,31; 13.

postavljene u odnosu na *agape*. Karizme su organi novosti Duha, očitovanje, parusija, u funkciji dobra svijetu.«⁵⁰

Ako su pokreti karizme u Crkvi koje donose svježinu obnove, mogu se definirati »organima novosti Duha Svetoga« na službu Božjeg plana. Ali nemoguće je misliti da su darovi Božji u sebi suprotstavljeni ili su u međusobnoj napetosti, ili da su darovani od Duha Crkvi bez međusobnog odnosa jedinstva i komunije; ako su darovi djela Božja, oni su usmjereni na njegov plan, a on je jedinstvo u poslanju. To vrhunsko, teološko načelo ima svoje posljedice i zahtjeve konkretne naravi, a možemo ih izreći nekim porukama osvjetljujući njihov sadržaj.

5.4.1. Ne radikalizirati vlastito iskustvo

Ponekad se stvara dojam da su se danas probudila stara suparništva u odnosu na pokrete, a čini se i između samih pokreta. Mnogi se ignoriraju; nerijetko se kritiziraju s ciljem da se pokaže vlastiti identitet i vlastita vrijednost, kao da postojanje drugih dovodi u pitanje vlastito postojanje. Suparništva i predrasude među pokretima doista moraju nestati, a odnos mora biti bratski i pozitivan. Potrebna je širina pogleda i velikodušno srce da bismo izišli iz vlastite ljuske te zamijetili i cijenili bogatstvo koje postoji u drugima, u međusobnom poštovanju i suradnji, u međusobnoj pomoći, pa čak i u bratskom ispravljanju i bratskom promicanju, kako i dolikuje onima koji drže vlastitu karizmu darom Božjim Crkvi te ne mogu ne vidjeti druge u istom svjetlu.

Ne treba radikalizirati vlastito iskustvo kao da je jedino ili najbolje. Darovi su Božji različiti i upotpunjujući. Svatko treba pronaći svoje pravo mjesto u Crkvi, a da pritom ne isključuje ili omalovažava druge, da nepotrebno pomišlja karizme Božje, jamčeci specifičan rast, a da ne mora posegnuti za asocijativnim nadstrukturama. Važno je da se poznaju, da se pomažu, da surađuju u zajedničkim inicijativama Crkve. Pripadnici pokreta trebaju biti odgajani u toj sveopćoj otvorenosti i ne biti okovani lažnim i promašenim »lokalizmom«.

5.4.2. Ostati vjerni Duhu

Vjernost nekog pokreta izvornoj milosti ostaje jamstvom komunije i kontinuiteta primljenog dara. Treba izbjegavati svaštarenje koje se pokazuje u lunjanju nekih osoba od jednog iskustva na drugo, a da se ni u jednom ne ukorijene. Ne mogu se istodobno živjeti različita religiozna iskustva i različite zahtjevne aktivnosti. Nameće se izbor. Važno je živjeti jednu, onu koja odgova-

⁵⁰ Usp. I. HAZIM, *La risurrezione e l'uomo di oggi*, Roma, 1969., 34-35.

ra volji Božjoj, a koja bi mogla biti »zvanje u pozivu«, putem komunije, otvoriti se cijeloj Crkvi i posve se zauzeti za evanđelje.

Vjernost Duhu ostvaruje se na dva fronta: kontinuitet s karizmom početaka i otvorenost vječnoj novosti Duha u Crkvi. Svaki pokret treba ostati otvoren novim povijesnim poticajima Duha, novim zahtjevima Crkve, kulturološkom obogaćenju izazvanom susretom s novim stvarnostima, problemima i kulturama. U procesu pročišćenja i širenja treba znati izgubiti ono što nije bitno, povijesne, geografske i lokalne uvjetovanosti u kojima je pokret nastao, i otvoriti se sveopćem, te sići sve više na stvarnost Crkve u kojoj živimo.

5.4.3. U zajedništvu sa svim karizmama Crkve

Novi pokreti trebaju nastojati uspostaviti spasonosno zajedništvo s drugim iskustvima Crkve kao što su, na primjer, redovi i družbe posvećenog života. I stvarno, danas je mnoštvo redovnika i redovnica koji sudjeluju u novoj Pedesetnici laikata. Samo će se jakim zajedništvom moći riješiti mnogi problemi koji se danas postavljaju Crkvi, a tiču se nove evangelizacije modernog svijeta.

Što se tiče odnosa između pokreta i karizmi unutar redovničkog života, smijemo izreći ovu tvrdnju: Duh Sveti koji je Duh jedinstva, u svojim darovima nije kontradiktoran. Ako su pokreti autentične karizme, dani su za obnovu Crkve i mogu obnoviti jedan vid crkvenog života u skladu s današnjim potrebama. Svatko treba živjeti vlastito zvanje u Crkvi, ali unutar organskog jedinstva.

Na taj način mnogi pokreti danas mogu probuditi mogućnosti skrivene u karizmama redovničkog života i tako omogućiti doprinos biblijskog, liturgijskog, pastoralnog, komunitarnog i socijalnog bogatstva. Crkveni pokreti trebaju se i moraju okoristiti mudrošću koju kriju povijesne karizme utemeljitelja redova i družbi. U konačnici, svi se zajedno trebaju založiti za puninu života i evanđeoskog svjedočenja. U tom smislu moramo ustvrditi da ništa od onoga što je Duh sijao stoljećima ne smije biti izgubljeno; dapače, sve treba ići obnovljenom snagom i jedinstvom Duha Svetoga prema jedinstvu spasenjskog plana.

5.4.4. Nastali u Crkvi da bi se u njoj izgubili

I ovo zadnje zapažanje zavrjeđuje biti naglašeno. Novi su pokreti nastali u Crkvi i u njoj se moraju izgubiti. Nakon razdoblja karizmatičkih početaka, u kojima se ističe novost i dinamična poduzetost za obnovu Crkve, karizme će se prestati pokazivati kao nešto novo i različito, te će nastaviti biti utkane,

ponizno i jednostavno, u organsku komuniju Crkve da bi oživljavale, na sebi svojstven način, cijeli Božji narod.

No oni će uvijek ostati živi i djelotvorni utjelovljujući specifičnu izvornu karizmu Duha zbog punine evanđelja, kao što i danas nastavljaju oživljavati Crkvu karizme drugih vremena, od monaštva do prosjačkih redova i redovničkih družbi.

Ako pokreti znadu živjeti, suživjeti i rasti u tom stavu komunije i ako budu od drugih prihvaćeni istom otvorenošću, donijet će osvježanje komunije i obnove cijeloj Crkvi, te će biti svjedočanstvo prisutnosti i dinamizma Duha Svetoga u povijesti.

5.4.5. Ujedinjeni za poslanje

Sadašnje nam stanje pokreta, čini se, dopušta reći da je među njima jača organska komunija, određeno međusobno poznavanje i poštivanje, istinska suradnja koja mora biti usmjerena na poslanje evangelizacije Crkve. Ne može se ići u suprotnostima, a da se ne isprazne pozitivni naboji evangelizacije.

Mnogi su koraci učinjeni kako bi se došlo do rasta pokreta u komuniji i u jedinstvu apostolskih ciljeva, iako još treba učiniti mnoge korake, a da pritom ne izbrišemo zakonite karizmatске različitosti na razini duhovnosti i poslanja.

Pred zahtjevima nove evangelizacije i mnogovrsnih područja kršćanskog svjedočenja pokreti su pozvani, kao što često upozorava Ivan Pavao II., da ostave po strani suparništva, a pojačaju komuniju u svrhu poslanja Crkve i to zajedno sa svim drugim živim snagama naroda Božjega.

Ovaj je poziv upućen svim pokretima putem *Christifideles laici* (usp. br. 20s) u optici ekleziologije komunije i duhovnosti crkvene komunije.

Svojedobno se kardinal Ratzinger u svom intervjuu na Kongresu pokreta i novih zajednica pozivao na kriterije razlučivanja kako bi se uspostavio pravi smisao postojanja i djelovanja pokreta u Crkvi kao zajedništvu i u njezino poslanju.⁵¹

Na kraju svog obraćanja pokretima i novim zajednicama,⁵² Ivan Pavao II. podsjetio je nazočne na kriterije ovim riječima: »Kako čuvati i zajamčiti autentičnost karizme? U vezi s tim, osnovno je da se svaki pokret podloži razlučivanju od strane nadležnog crkvenog autoriteta. Zato nijedna karizma nije oslobođena tog odnosa i te podločnosti pastirima Crkve. Jasnim riječima Koncil govori: 'Prosudba o ispravnosti karizmi i o njihovom redovitom vršenju pripada onima koji predsjedaju u Crkvi, kojima posebno pripada da Duha ne gase

⁵¹ Usp. J. RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Nuove irruzioni dello Spirito. I movimenti nella Chiesa*, Cinisello Balsamo, 2006., 11-50.

⁵² Na susretu 30. svibnja 1998. Usp. *L'Osservatore Romano*, 28. V. 1998., 6; *Isto*, 1.-2. I. 1998., 7.

nego da ispitaju sve i zadrže ono što je dobro (usp. 1 Sol 5,12; 19-21) (LG 12)'. Ovo je nužno jamstvo da je put što ćete ga prijeći ispravan. U zbrci koja vlada u današnjem svijetu lako je pogriješiti. U kršćanskoj formaciji koju njeguju pokreti neka nikada ne nedostaje sastavnica ove povjerljive poslušnosti biskupima, apostolskim nasljednicima, u zajedništvu s Petrovim nasljednikom. Upoznajte kriterije crkvenosti laičkih udruženja prisutne u Apostolskoj pobudnici *Christifideles laici* (usp. br. 30). Molim vas da im velikodušno i ponizno prionete uključujući svoja iskustva u mjesne Crkve i u župne zajednice, a ostajući uvijek u zajedništvu s pastirima pozorni na njihova upozorenja.«

Zaključak

Da bi se došlo do jasnoće kriterija raspoznavanja, potrebna je prethodna jasnoća o tome što su crkveni pokreti i kakva im je tipologija. Pri određivanju »crkvenosti« nekoga pokreta, kardinal Ratzinger, sada papa Benedikt XVI., napominje: »Bilo bi potrebno čuvati se pokušaja prestrogih definicija, jer Duh Sveti u svakom času ima spremna svoja iznenađenja, pa smo samo pogledom unazad sposobni priznati da iza velikih razlika postoji zajednička bit. [...] sveo bih ih na tri naziva: pokreti, kretanja (struje), inicijative.«⁵³

S obzirom na kriterije, kardinal Ratzinger smatra da »... najvažniji kriterij izranja nekako spontano, a svodi se na *ukorijenjenost u vjeri Crkve*. Tko ne sudjeluje u apostolskoj vjeri, ne može očekivati da se bavi apostolskim poslanjem. Od časa od kad je vjera jedna za cijelu Crkvu, ona je ta koja stvara jedinstvo, a istodobno je s njom nužno spojena čežnja za jedinstvom, želja da se bude u živoj zajednici cijele Crkve ..., biti s apostolskim nasljednicima i s Petrovim nasljednikom ... Ako je 'apostolstvo' smještaj, mjesto pokretâ u Crkvi, onda to znači da je za njih u svim povijesnim razdobljima bitno htjeti apostolski način života ... A apostolski život priziva apostolsko djelovanje ... No, tek kad je osoba u najdubljoj razini svoje intimnosti zahvaćena i obilježena Kristom, može doprijeti do intimnosti drugih; samo tada može postojati pomirba u Duhu Svetom i samo tada može rasti pravo zajedništvo. Unutar ovog temeljnog kristološko-pneumatskog i egzistencijalnog prostora, mogu nastati vrlo različiti naglasci i isticanja, u kojima se neprestano događa novost kršćanstva, u kojima neprestano Duh obnavlja mladost Crkve (usp. Ps 103,5). Ovdje postaju vidljive

⁵³ Usp. J. RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Nuove irruzioni dello Spirito*, 44s. Papa razlaže kako ustvari »pokreti« predstavljaju već dobro definirane eklezijalne cjeline i vezani su uz neku povijesnu karizmatiku osobu (na primjer »Marijanska kongregacija«), dok »kretanja« (struje) bile bi nešto što na neki način prethodi ovakvim pokretima na razini eklezijalne sustavnije osjetljivosti; inicijative bi služile pokretanju određenih akcija unutar Crkve u svrhu stvaranja eklezijalnog stava na teološkoj ili pravnoj razini (na primjer: potpisi za neku definiciju vjere, ili za neku promjenu u Crkvi).

i opasnosti koje postoje u pokretima, ali i putovi za nadvladavanje opasnosti *jednosmjernosti* koja vodi pretjerivanju glede specifičnog poslanja nastalog u određenom vremenu ili snagom posebne karizme. Duhovno iskustvo kojemu pripadaju živi se ne kao jedan od oblika kršćanskog života nego kao da su oni obuzeti čistom i cjelovitom evanđeoskom porukom: taj dojam može navesti pripadnike pokreta da ga počnu aspolutizirati poistovjećujući ga sa samom Crkvom i razumijevajući ga kao *put za sve*, a ustvari taj jedini put može se spoznati samo različitošću načina. Isto tako, gotovo je neizbježno da iz te svježih novosti, kao i cjeline toga novog iskustva, trajno dolazi do opasnosti sukoba s lokalnom zajednicom: sukob za koji mogu biti krive obje strane, tako da obje strane mogu biti duhovno izazvane. Lokalne Crkve mogu se zajedno sa svijetom predati određenom konformizmu, tako da sol može obljutaviti, kao što sa svom tvrdoćom u svojoj kritici kršćanstva svojedobno izreče Kierkegaard. Pa i tamo gdje udaljavanje od evanđelja nije istovjetno onom što ga je Kierkegaard svojedobno cenzurirao, ipak je sam prodor novoga zamijećen kao smetalo, tim više ako je, kao što se nerijetko događa, praćeno slabostima, djetinjarijama i pogrješnim svakovrsnim apsolutiziranjem. Obje strane moraju dopustiti da ih odgaja Duh Sveti i crkveni autoritet; moraju usvojiti samozaborav bez kojega nema nutarnjeg suglasja s onim mnoštvom oblika koje život može imati. Dvije strane moraju se učiti međusobno pročišćavati, podnositi se i nalaziti put koji vodi ponašanjima o kojima Pavao govori u himnu ljubavi (1 Kor 13,4-7). Pokretima ima biti upućena opomena: iako su u svom hodu našli cjelinu vjere, te ju ujedno i drugima posreduju, oni su ipak dar dan Crkvi kao cjelini, pa se stoga oni moraju podložiti zahtjevima te cjeline kako bi ostali vjerni bitnome.⁵⁴ Ali potrebno je jasno reći i lokalnim Crkvama i biskupima da im nije dopušteno popustiti bilo kojoj posvemašnjoj jednoobraznosti u pastoralnom organiziranju i programiranju. Ne mogu svoje pastoralne projekte, na primjer, uzdignuti na razinu na kojoj samo Duhu Svetom pripada djelovati: zbog tih pukih projekata može se dogoditi da Crkve postanu zatvorene Duhu Svetomu i snazi od koje žive.⁵⁵ Nije dopustivo očekivati da se sve mora sliti u neko organizirano jedinstvo: bolje manje organizacije i više Duha Svetoga! Ne može se podržati ni onaj pojam zajedništva u kojemu će vrhunska pastoralna norma biti izbjegavanje sukoba. Vjera je uvijek i mač te može, zbog ljubavi prema istini, zahtijevati upravo sukob (usp. Mt 10,34). Projekt eklezijalnog jedinstva iz kojega bi sukobi *a priori* trebali biti istjerani i u kojemu bi se vlastiti mir pronalazio po cijenu odricanja od cjelovitog svjedočenja, vrlo bi se brzo pokazao promašenim. Nije dopustivo, na kraju, niti uspostaviti određenu intelektualnu

⁵⁴ Usp. A. CATTANEO, I movimenti ecclesiali: aspetti ecclesiologici, u: *Annales Theologici*, 11 (1997.) 2, 423-425.

⁵⁵ Na tom inzistira A. CATTANEO, I movimenti ecclesiali: aspetti ecclesiologici, 413-414 i 417.

superiornost koja bi zanos osoba zahvaćenih Duhom Svetim i njihovu čistu vjeru u riječ Božju proglasila fundamentalizmom, te se ništa drugo ne dopušta osim jednog oblika očitovanja vjere prema kojemu su oni 'ako' i 'ali' važniji od same biti onoga što se ispovijeda kao sadržaj vjere. Da završim, svi moraju dopustiti da ih prema jedinstvu jedine Crkve mjeri metar ljubavi, one dakle Crkve koja ostaje jedina u svim lokalnim Crkvama i koja se kao takva trajno očituje o apostolskim pokretima.«⁵⁶

Summary

CHURCH MOVEMENTS IN LIGHT OF SPIRITUAL DIFFERENTIATION

In his research the Authors claim that Church movements today represent the most lively and most valid spiritual and pastoral pluralism in the Church. As they on the most part belong to the lay section of the Church the Authors conclude that in pre-Council and immediately after the Second Vatican Council spirituality at the level of the laity was lively and the Spirit was effective. They represent an unavoidable new reality in theology in general and pastoral practise in particular. They have greatly confirmed their entire dynamism and determined contextual currentness and discipline, freshness of their messages and liveliness of their proclamation, sober and reliable adherence to the Gospel and loyalty to existentiality. Apart from new movements setting up new forms of life, i.e. various forms of spirituality, they bring a new sensitivity and give birth to new events. They introduce new topics that contribute to systematic thinking about spirituality in its vital areas: in the field of the Church, the world, holiness, prayer, mission, acts of the Holy Spirit, places of Christian experience in theology etc. Contact with them gives birth to various effects: from periphery sympathy to levels of cultural information; from occasional participation to complete acceptance; from theological scepticism to pastoral disdain.

The aim of this research naturally is the unavoidable need for contemporary pastore: to reach criteria that will serve as indicators to priests and pastoral workers and act as an aid for them to attain sufficient knowledge for vibrant cooperation with the carriers of certain charismas or, to show them a certain amount of caution.

In conclusion, this research imposes the following realisations: Church judgement-recognition of spiritual and Church movements are exceptionally significant for the Church on the whole, for pastoral workers as the immediate carriers of pastoral responsibility and for the actual carrier of the charisma of the spiritual movement but also for the spiritual movement as such. Namely, at the Church level we cannot accept anything or promote anything that is not ecclesiastically recognised or judged and to judge means with the strength of the Holy Spirit to reach into the content and fruits of

certain spiritual/Church trends and to see their values and limits. Therefore, based on studied Church documents and as a result of research by renown authors, the Authors of our theological and Church reality recommend the following ecclesiastic criteria: togetherness with the Church; significance – confirmation of their fruits; ability to grow; direction towards systematic (organic) communion of the charisma in the Church.

Key words: *ecclesial movements, differential criteria, spirituality, pastorale.*